

DARBO UŽMOKESČIO MOKESTINIŲ LENGVATŲ TAIKymo YPATUMAI LIETUVOJE IR ES ŠALYSE

Meilutė Gedvilienė, Ligita Šalkauskienė

Vakarų Lietuvos verslo kolegija, Šiaulių universitetas

Anotacija

Ekonominės Bendrijos Sutartis specialiai nenumato tiesioginių mokesčių suvienodinimo, todėl ES šalių mokestinės lengvatos tarpusavyje labai skiriasi tiek tarifais, tiek apmokestinimo sąlygomis. Europos Sąjungoje valstybės narės pačios nusistato mokesčių tvarką, todėl apmokestinimo bazė, mokesčių tarifai ir atleidimai nuo mokesčių yra organizuojami, naudojant skirtingus ir konkuruojančius veikimo būdus. Kalbant apie apmokestinimo lengvatas, atskirų valstybių mokesčių lengvatų sistemos yra skirtingos, nes kiekviena valstybė vykdo savitą mokesčių politiką. Pasak V. Meidūno (2001) mokestinės lengvatos – tai mokesčio mokėtojų įstatymo nustatytos išskirtinės apmokestinimo sąlygos, dėl kurių reikia mokėti mažesnę mokesčių arba jų galima nemokėti. Taikomos lengvatos gali įtakoti šalies ekonominę būklę, pavyzdžiui, padidintas gyventojų neapmokestinamųjų pajamų minimumas turi įtakos perkamosios galios padidėjimui. Tuo pačiu didėja paklausa ir formuojasi palankesnės sąlygos verslui augti bei naujoms darbo vietoms kurtis.

ES šalių darbo užmokesčio mokesčių analizė rodo, kad ne visos valstybės taiko neapmokestinamųjų pajamų minimumą (NPD), kurio paskirtis – sumažinti mokestinę naštą mažas pajamas gaunantiems žmonėms. Auganti emigracija priverčia susimąstyti apie būtinybę vienodinti darbo užmokesčio mokestines lengvatas Lietuvoje ar kitose ES šalyse. Tačiau iš esmės ši socialinės politikos priemonė yra taikoma bet kokias pajamas gaunantiems asmenims, todėl sunku įvertinti tokios paramos teikiamą socialinį teisingumą. Kadangi nėra vieningos darbo užmokesčio apmokestinimo sistemos, tai kiekviena šalis turi nusistačiusi individualias neapmokestinamąsias pajamų ribas. Atlikus ES šalių mokesčių analizę, pastebėta mokestinių lengvatų mažinimo tendencija kiekvienais metais, nes jos sudaro nevienodas konkurencines sąlygas tarp šalių darbo rinkoje. Todėl įgyvendinamos mokesčių reformos ES valstybėse padeda sudėtingą taikomų lengvatų sistemą tobulinti, atsisakant daugelio išimčių ir atleidimų nuo mokesčio tam, kad būtų supaprastintas pajamų ar socialinio draudimo mokesčių taikymas.

REIKŠMINIAI ŽODŽIAI. Neapmokestinamųjų pajamų minimumas, mokestinės lengvatos, darbo užmokestis, nedarbas

Įvadas

Aktualiausia šių dienų vykdomos socialinės-ekonominės politikos problema – nedarbas, o turintiems darbą – labai svarbu apmokėjimas už jį. Apmokėjimas už darbą visada buvo ir yra aktuali ekonominė problema. Pastaruoju metu vis dažniau diskutuojama apie mokesčių naštą verslininkams, taip pat apie atlyginimus dirbantiems. Minimalus darbo užmokestis turi įtakos ekonomikos augimui, taip pat ir individo gerovei. Labai svarbu analizuoti ne tik Lietuvos, bet ir kitų valstybių tiek minimalaus darbo užmokesčio dinamiką, tiek ir mokestines lengvatas, jas lyginti ir vertinti. Šiame kontekste atsiskleidžia ir analizuojamos temos naujumas giliau pažvelgiant į Europos Sąjungos šalių darbo užmokesčio kitimo tendencijas sudėtingomis šiandienos sąlygomis.

Tyrimo problema ir aktualumas – Auganti emigracija priverčia susimąstyti apie būtinybę vienodinti darbo užmokesčio mokestines lengvatas Lietuvoje ar kitose ES šalyse.

Objektas – darbo užmokesčio mokestinės lengvatos Lietuvoje ir ES šalyse.

Tikslas – atlikti darbo užmokesčio mokestinių lengvatų Lietuvoje ir ES šalyse lyginamąją analizę.

Uždaviniai:

- Aptarti mokestinių lengvatų reikšmę teoriniu aspektu.

- Pateikti darbo užmokesčio mokestines lengvatas Lietuvoje.
- Išanalizuoti darbo užmokesčio mokestinių lengvatų taikymą ES šalyse.
- Atlikti lyginamąją Lietuvos ir ES šalių DU mokestinių lengvatų lyginamąją analizę.

Tyrimo metodai – norminių dokumentų analizė, statistinių duomenų analizė ir sisteminimas, lyginamoji analizė.

Darbo užmokesčio mokestinės lengvatos

Atskirų valstybių mokesčių lengvatų sistemos yra skirtingos, nes kiekviena valstybė vykdo savitą mokesčių politiką. Pasak V. Meidūno (2001) mokestinės lengvatos – tai mokesčio mokėtojų įstatymo nustatytos išskirtinės apmokestinimo sąlygos, dėl kurių reikia mokėti mažesnę mokesčių arba jų galima nemokėti.

Daugumoje šalių apmokestinamosioms darbo pajamoms sumažinti gali būti taikomos įvairios mokesčių lengvatos, nuo kurių priklauso:

- lengvatos šeimoms, auginančioms vaikus;
- individualiai kiekvienoje šalyje nustatytų neapmokestinamųjų minimalių pajamų dydžio taikymas vienišiemis žmonėms, riboto darbingumo žmonėms;

- kt. įstatymo numatytais atvejais.

Lengvatos dažniausiai taikomos siekiant palengvinti mokesčių našta socialiai remtiniams žmonėms. Pagal Levišauskaitę (2003) yra išskiriami tokie mokesčių lengvatų taikymo būdai:

- mažinamas mokesčio tarifas;
- didinama mokesčio objekto neapmokestinamoji dalis;

- panaikinamas tam tikro objekto apmokestinimas.

Kaip teigia V. Navickas (2005) kiekvienais metais pastebima mokesčių lengvatų mažinimo tendencija, nes jos sudaro nevienodas konkurencines sąlygas tarp šalių darbo rinkoje. Tam tikslui įgyvendinamos mokesčių reformos ES valstybėse padeda tobulinti sudėtingą taikomų lengvatų sistemą, atsisakant daugelio išimčių ir atleidimų nuo mokesčio tam, kad būtų supaprastintas pajamų ar socialinio draudimo mokesčių taikymas.

Pasak finansų ekspertės Vainienės (2000), ne visos valstybės taiko neapmokestinamųjų pajamų dydį (NPD), kurio paskirtis – sumažinti mokesčių našta mažas pajamas gaunantiems žmonėms. Tačiau iš esmės ši socialinės politikos priemonė yra taikoma bet kokias pajamas gaunantiems asmenims, todėl sunku įvertinti tokios paramos teikiamą socialinį teisingumą. Kadangi nėra vieningos darbo užmokesčio apmokestinimo sistemos, tai kiekviena šalis turi nusistačiusi individualias neapmokestinamąsias pajamų ribas arba išvis nėra numatyto neapmokestinamųjų pajamų dydžio.

Taikomos lengvatos gali įtakoti šalies ekonominę būklę, pavyzdžiui, padidintas gyventojų neapmokestinamųjų pajamų minimumas turi įtakos perkamosios galios padidėjimui. Tuo pačiu didėja paklausa ir formuojasi palankesnės sąlygos verslui augti bei naujoms darbo vietoms kurtis.

Lengvatų poveikis yra įvairialypis. Visų pirma, jos iškreipia veiklos ir konkurencijos sąlygas, sudarydamos ypač patrauklią apmokestinimo aplinką išrinktajai kategorijai. Taikant lengvatas, galima sulaukti netikėtų pasekmių. Kaip pavyzdį galima paminėti smulkųjų verslą, kuomet jam taikytas mažesnis pelno mokesčio tarifas skatino įmones dirbtinai smulkėti ir taupyti mokesčių sąskaita (Butkevičius 2001).

Gyventojų mokesčių našta galima mažinti, mažinant bendrąjį mokesčio tarifą ar didinant atimamų išlaidų skaičių. Tačiau išlaidų atėmimas iš apmokestinimo bazės sukuria daug neigiamų pasekmių šalies biudžetui. Dėl lengvatų išaugusi paklausa kelia neapmokestinamos prekės ar paslaugos kainą, todėl valstybės biudžeto nuolaidos tenka visgi ne gyventojui, o prekių ar paslaugų pardavėjui. Pavyzdžiui, būsto kainos žymiai išaugo, leidus iš pajamų atimti būsto kredito palūkanas. Tad apibendrinant galima teigti, kad lengvata – tai privilegija mokesčių mokėtojui, kurios paskirtis palengvinti mokesčių našta dirbantiesiems.

Darbo užmokesčio mokesstinės lengvatos Lietuvoje

Nuo 2009 m. sausio 1 d. iš esmės pakeista neapmokestinamojo pajamų dydžio (toliau – NPD) taikymo tvarka. NPD nuolatiniam Lietuvos gyventojui numatyta taikyti tik su darbo santykiais ar jų esmę atitinkančiais santykiais susijusioms pajamoms, o konkretų taikytiną NPD nustatyti atsižvelgiant į gyventojų pajamas vadovaujantis principu, kad didėjant pajamoms taikomas vis mažesnis NPD, o tam tikrą lygį (3150 litų per mėnesį) viršijančioms pajamoms numatoma NPD netaikyti.

Gyventojams gali būti taikomas pagrindinis NPD, individualus NPD ir papildomas NPD už auginamą vieną arba du vaikus. Nuolatiniam Lietuvos gyventojams, auginantiems vaikus iki 18 metų, taip pat vyresnius, jeigu jie mokosi dieninėse bendrojo lavinimo mokyklose, nustatyti papildomi NPD: už pirmąjį vaiką – 100 litų, už kiekvieną paskesnį – po 200 litų kas mėnesį. Tėvams, kurie augina vaikus vieni, taikomas visas papildomas NPD dydis, kai vaikas auga su abiem tėvais – šis dydis dalijamas per pusę.

Nuo 2009-01-01 NPD mokesčiniu laikotarpiu taikomas tokia tvarka:

1) gyventojui, kurio su darbo santykiais arba jų esmę atitinkančiais santykiais susijusios pajamos neviršija 800 litų per mėnesį, taikomas 470 litų per mėnesį NPD;

2) gyventojui, kurio su darbo santykiais arba jų esmę atitinkančiais santykiais susijusios pajamos viršija 800 litų per mėnesį, taikytinas mėnesio NPD apskaičiuojamas pagal formulę:

mėnesio NPD = 470 – 0,2* (mėnesio su darbo santykiais susijusios pajamos – 800)

Skaiciuojant NPD mokesčiniu laikotarpiu turi būti atsižvelgiama tik į visas kas mėnesį mokamas išmokas (pagrindinį darbo užmokesį, priedus ir permokas), susijusias su darbo santykiais arba jų esmę atitinkančiais santykiais. Pasibaigus mokesčiniui laikotarpiui gyventojui taikytinas NPD perskaičiuojamas atsižvelgiant ir į kitas jo per metus gautas pajamas (autorinius atlyginimus, honorarus, pensijas, individualios veiklos pajamas ir t.t.) ir dėl per didelio mokesčiniu laikotarpiu pritaikyto NPD per maža išskaičiuota mokesčio suma turi būti grąžinta.

Asmenims, kuriems nustatytas 0-25 proc. darbingumo lygis, ar senatvės pensijos amžių turintiems asmenims, kuriems yra nustatytas didelių specialiųjų poreikių lygis, ar asmenims, kuriems yra nustatytas sunkus neigalumo lygis yra taikomas 800 litų mėnesio NPD.

Asmenims, kuriems nustatytas 30-55 proc. darbingumo lygis, ar senatvės pensijos amžių turintiems asmenims, kuriems yra nustatytas vidutinių ar nedidelių specialiųjų poreikių lygis, ar asmenims, kuriems yra nustatytas vidutinis ar lengvas neigalumo lygis – taikomas 600 litų mėnesio NPD.

Gyventojas norėdamas pasinaudoti pajamų mokesčio lengvata, gali sumažinti savo apmokestinamas pajamas ir atimti atitinkamas išlaidas per metus. Tam tikslui reikia pateikti metinę pajamų mokesčio deklaraciją šalies valstybinei mokesčių

inspekcijai ir tokiu būdu bus sugrąžinta dalis sumokėto pajamų mokesčio.

Mokestinių lengvatų taikymas kitose ES šalyse

ES tiesioginiai mokesčiai aptarti Komisijos komunikate (COM(97)564) dėl priemonių, skirtų kovoti prieš kenksmingą mokesčių konkurenciją. 1997 m. gruodžio 1 d. Europos Ekonomikos finansų Tarybos patvirtintame mokesčių rinkinyje yra įmonių apmokestinimo kodeksas, kuriuo šalys politiškai įsipareigojo susilaikyti nuo žalingos mokesčių konkurencijos.

ES šalyse apmokestinimo pajamų mokesčiu ne tik sistema, bet ir mokestinės lengvatos skiriasi nuo taikomos neapmokestinamos pajamų sumos arba apmokestinamos mažiausio tarifu, užtikrinant dirbantiems pragyvenimo minimumą. Tokiu būdu yra padedama vienišioms žmonėms, šeimoms, auginančioms vaikus bei riboto darbingumo žmonėms.

Lyginant Baltijos valstybių duomenis, Lietuvoje taikomas pagrindinis NPD yra mažesnis nei Estijoje 176.5 LT (čia NPD – 496.5 LT) ir mažesnis nei Latvijoje 216 LT (čia NPD– 536 LT). Beje Estijoje nėra taikomas papildomas NPD už vieną išlaikytinį. Tuo tarpu Latvijoje yra taikomas papildomas NPD už kiekvieną vaiką, kuris siekia apie 89 litus, tai beveik tris kartus didesnis PNPD nei Lietuvoje. Slovakijoje lengvatos yra teikiamos tiems mokesčių mokėtojams, kurie turi specifines pajamas. Kaip ir kokios lengvatos

taikomos kitose analizuojamose ES valstybėse, duomenys pateikti 1 lentelėje. Belgijoje gyventojų pajamų mokestis pagrindinai priklauso nuo šeimos padėties (ar dirbantis yra vienas, ar turi išlaikytinių). Nuo šeimos padėties taip pat priklauso neapmokestinamos išmokos. Sezoninių darbų atveju taikomos įprastinės mokesčių normos, tačiau su sumažintomis soc. draudimo įmokomis.

Analizuojant ES šalių darbuotojų apmokestinimo lengvatas, galime daryti atitinkamas išvadas apie Airijoje taikomas gyventojų pajamų mokesčio lengvatas. Čia dirbantis asmuo gali pretenduoti į mokesčių lengvatą priklausomai nuo jo šeimyninės padėties bei pajamų dydžio, pvz., vedusio/ištekėjusios asmens mokesčių lengvatos, darbuotojo mokesčių lengvatos ir pan. Norint pritaikyti dirbančiajam mokestinę lengvatą, būtina, kad šis turėtų mokesčių lengvatų sertifikatą, t.y. pranešimą, kuris informuotų darbdavį apie sumą, nuo kurios darbuotojui bus taikomi kiti mokesčių tarifai ir mokesčių lengvatos. Su prašymu gauti šeimos su vienu tėvu mokesčių lengvatą gali kreiptis nesusituokęs asmuo, našlys(-ė) arba išsituokęs asmuo, ir kuris turi vieną arba daugiau išlaikomų vaikų, kurie gyvena kartu su asmeniu visus tuos metus arba tų metų dalį, už kuriuos (metus) paduotas prašymas gauti lengvatas. Asmuo negalės gauti šeimos su vienu iš tėvų mokesčių lengvatos, jeigu jau gavo susituokusio asmens mokesčių lengvatą arba gyvena su kitu asmeniu kaip vyras ir žmona.

1 lentelė. Apmokestinimo pajamų mokesčiu mokestinės lengvatos ES valstybėse

Šalis	Apmokestinimo lengvatos		
Estija	Neapmokestinamasis pajamų minimumas 2250 kronų per mėnesį (143.80Eu/mėn.).		
Latvija	Neapmokestinamasis pajamų minimumas 165 latai per metus (234.77Eu/mėn.).		
Airija	Mokesčio dydis priklauso nuo šeimyninės padėties bei pajamų dydžio. Jei namų ūkį sudaro 1 asmuo, tai pirmieji 28 tūkst. eurų apmokestinami 20 proc. tarifu, o pajamos viršijančios šią sumą – 42 proc. Jei šeimoje tik vienas iš sutuoktinių gauna pajamų, tai pirmieji 37 tūkst. eurų apmokestinami 20 proc. tarifu, kiti – 42 proc.		
Belgija	Lengvatinis mokesčio tarifas, priklauso nuo bendros pajamų sumos.		
Graikija	Lengvatinis mokesčio tarifas, priklauso nuo gaunamų pajamų dydžio šioje šalyje ir kitoje valstybėje, atsižvelgiant į tai bus pritaikyta galima mokesčio lengvata.		
Ispanija	Neapmokestinamasis minimumas – 3300 eurų per metus. Ši suma gali būti didesnė neigaliams asmenims, vyresniems nei 65 m. žmonėms, vienišioms tėvams ir pan.		
Dž. Britanija	Lengvatinis mokesčio tarifas, priklauso nuo asmens pajamų dydžio, amžiaus, šeimyninės bei socialinės padėties.		
Liuksemburgas	Mažesnius mokesčius moka vaikų turintys asmenys arba šeimos. Neapmokestinamasis minimumas yra 9850 eurų per metus vienam asmeniui ir 19550 eurų per metus vedusioms poroms. Yra ir kitų lengvatų.		
Nyderlandai	Pajamų lygis	Pajamų mokestis (asmenims iki	Pajamų mokestis (65 m. amžiaus ir vyresnie

	Neapmokestinamosios pajamos	1647 eurai	737 eurai
	Iki 17319 euro	31,15 proc.	15,75 proc.
	17319 – 31122 eurai	41,40 proc.	23,50 proc.
	31122 – 53064 eurai	42 proc.	42 proc.
	53064 ir daugiau eurų	52 proc.	52 proc.
Portugalija	Lengvatos galioja šeimoms, turinčioms daugiau nei 3 vaikus.		
Prancūzija	Mokesčių sugrąžinimas ir mokesčių nuolaidos priklauso nuo šeimos padėties ir uždirbtų pajamų dydžio.		
Lenkijoje	Lengvatos priklauso nuo: dirbančiojo pilietybės, darbo vietos ir kt. faktorių.		

Saltinis: Stačiokas, Rimas 2004; Budreikaitė, Mockutė, Anuškevičiūtė, 2002.

Graikijoje apmokestinamų pajamų ir mokesčių apskaičiavimo metu asmuo turi teisę į lengvatą, priklausomai nuo šeimyninės situacijos. Metinėje pajamų deklaracijoje reikia nurodyti visą turtą, kurį darbuotojas turi Graikijoje (automobiliai, registruoti Graikijoje, namas ir pan.). Taip pat būtina nurodyti bet kokias pajamas, gautas kitoje valstybėje narėje, atsižvelgiant į tai bus pritaikyta galima mokesčio lengvata.

Ispanijoje neapmokestinamasis minimumas yra 3300 eurų per metus. Ši suma gali būti didesnė asmenims su negalia, vyresniems nei 65 metų žmonėms vienišioms tėvams ir pan. Atskirais atvejais dar taikomos mokesčių nuolaidos. Todėl apskaičiuojant mokėtinus mokesčius gali būti atsižvelgta ir į daugelį kitų faktorių: šeimos gyvenamąją vietą, artimiausius asmeninius ir ekonominius ryšius, registravimo vietą bei vietą, kurioje atliekama didžioji darbinės veiklos dalis.

Dž. Britanijoje mokesčių normos nėra tokios pat, kaip kitose ES šalyse. Gyvenant ir dirbant čia, mokami nacionaliniai mokesčiai. Pajamų mokestis yra išskaičiuojamas tiesiai iš algos pagal „Mokėk, kada uždirbi“ schemą. Didžiojoje Britanijoje pajamomis, susijusiomis su darbo santykiais, laikomas darbo užmokestis ir papildomos lengvatos (naudojimasis tarnybiniu automobiliu asmeniniais tikslais, sveikatos draudimas, tarnybinis butas, nemokamas maitinimas ir t.t.). Kiekvienais metais apmokestinamųjų pajamų dydžiai yra perskaičiuojami atsižvelgiant į infliacijos lygį šalyje. Dž. Britanijoje išskiriama daug neapmokestinamųjų pajamų, kurios priklauso nuo fizinio asmens grupės, socialinės padėties bei santuokoje pragyvento laiko.

Dirbantys *Liuksemburge*, priklausomai nuo mokėtojo kategorijos ir nuo gaunamų pajamų mokesčio tarifas svyruoja nuo 0 proc. iki 39 proc. Vaikų turintys asmenys arba šeimos moka mažesnius mokesčius. Visi mokėtojai, atsižvelgus į jų šeimyninę padėtį, yra skirstomi į atitinkamas kategorijas. Neapmokestinimas minimumas yra 9850 eurų per metus vienam asmeniui ir 19550 eurų per metus vedusioms poroms. Taikomos ir kitos lengvatos. Nuo pirmųjų veiklos metų ir paskesnius metus darbuotojas privalo pildyti mokesčių blanką, nurodydamas šeimos

padėtį ir išsiųsti į atitinkamą tarnybą. Jeigu be pajamų gautų Liuksemburge, jis arba jo sutuoktinis turi dar kitų pajamų šalyje, kurioje gyvena, įskaitomos gautos pajamos Liuksemburge, kad būtų galima nustatyti apmokestinamąsias pajamas šalyje, kurioje gyvena.

Nyderlanduose galioja „keturių pajamų lygių“ tarifinė sistema asmenims, kurių visos arba beveik visos pajamos yra sukurtos šioje šalyje. 1 lentelėje pateikta, kad priklausomai nuo uždirbtų pajamų dydžio ir dirbančiojo amžiaus, yra nustatomas individualus pajamų mokesčio tarifas, kuris svyruoja nuo 0 proc. iki 52 proc. (šis tarifas taikomas asmenims, neatsižvelgiant į jų amžių, kurių pajamos viršija 53064 eurų).

Portugalijoje pajamų mokestis yra nustatomas individualiai. Pajamos apmokestinamos atsižvelgiant į metines pajamas. Darbo užmokestis ir papildomos lengvatos priskiriami A klasės kategorijai, nuo kurių atskaitomas atitinkamas pajamų mokestis. Galimi atskaitymai, jei buvo patirtos gydymo, mokymosi, namo įsigijimo ir pan. išlaidos. Lengvatos galioja ir šeimoms, turinčioms daugiau nei 3 vaikus.

Prancūzijoje esminis skirtumas tas, kad pajamų mokesčio darbdavys automatiškai neišskaičiuoja. Pajamų mokestis mokamas remiantis kasmetine pajamų deklaracija. Kiekvienų metų vasario mėn. Mokesčių inspekcija kiekvienam asmeniui (šeimai) išsiunčia mokesčių deklaracijos formą "Declaration des revenus". Praėjusių metų pajamos turi būti įrašytos ir deklaracijos forma ir turi būti grąžinama mokesčių inspekcijai iki nustatytos dienos. Kitu atveju gali būti taikomos baudos. Pajamų mokestis skaičiuojamas remiantis dirbančiojo ar šeimos darbo užmokesčiu. Mokesčių mokėtojas gali kreiptis dėl mokesčių sugrąžinimo, mokesčių nuolaidos priklausomai nuo šeimos padėties, visų pajamų ir pan. Pajamų mokestis apskaičiuojamas remiantis bendromis šeimos pajamomis, dalinant pajamas į tiek dalių, kiek šeimoje yra narių.

Lenkijoje mokesčių mokėjimo prievolė ir lengvatos priklauso nuo daugelio faktorių: pilietybės, įmonės kilmės, darbo vietos.

Vengrijoje mokesčio suma skaičiuojama remiantis mokesčių katalogu. Jau sumokėti išankstiniai mokesčiai yra sulyginami su

apskaičiuotais mokesčiais, o atsiradusi permoka užskaitoma kaip sekančio laikotarpio išankstinis apmokėjimas.

Maltoje atsakomybė deklaruoti pajamas priklauso nuo pačio asmens ir jo gyvenimo lygio. Mokesčių dydis priklauso nuo pajamų dydžio ir nuo maksimumo ribos. Šioje valstybėje netaikomos jokios mokesčių nuolaidos.

ES šalių darbo užmokesčio mokesčių analizė rodo, kad ne visos valstybės taiko neapmokestinamųjų pajamų minimumą (NPD), kurio paskirtis – sumažinti mokestinę naštą mažas pajamas gaunantiems žmonėms. Ši socialinės politikos priemonė yra taikoma bet kokias pajamas gaunantiems asmenims, todėl sunku įvertinti tokios paramos teikiamą socialinį teisingumą. Kadangi nėra vieningos darbo užmokesčio apmokestinimo sistemos, tai kiekviena šalis turi nusistačiusi individualias neapmokestinamąsias pajamų ribas.

Atliekant darbo užmokesčio apmokestinimo gyventojų pajamų mokesčių analizę, pastebėta, kad dažnai keičiasi mokesčių tarifai, nepamokestinamųjų pajamų dydžiai, apmokestinamųjų pajamų ribos ir pan. Visa tai įtakoja šalies ekonominę būklę, pavyzdžiui, padidintas gyventojų neapmokestinamųjų pajamų minimumas turi įtakos perkamosios galios padidėjimui. Tuo pačiu didėja paklausa ir formuojasi palankesnės sąlygos verslui augti bei naujoms darbo vietoms kurtis. Taigi intensyvėjant ekonominiams ryšiams tarp Lietuvos ir kitų esamų ES šalių, dažnai iškyla klausimų ne vien dėl pajamų apmokestinimo, bet ir taikomų mokesčio lengvatų.

Europos Sąjungoje valstybės narės pačios nustato mokesčių tvarką. Apmokestinimo bazė, mokesčių tarifai ir atleidimai nuo mokesčių yra organizuojami, naudojant skirtingus ir konkuruojančius veikimo būdus. Ekonominės Bendrijos Sutartis specialiai nenumato tiesioginių mokesčių suvienodinimo, todėl ES šalių mokestinės lengvatos tarpusavyje labai skiriasi tiek tarifais, tiek apmokestinimo sąlygomis. Atlikus šalių darbo užmokesčiui taikomų mokesčių apmokestinimo pajamų mokesčių lengvatų analizę, išskiriami bendri veiksniai, nuo kurių priklauso apmokestinamosios pajamos:

- Lengvatos šeimoms, auginančioms vaikus;
- Individualiai kiekvienoje šalyje nustatytų neapmokestinamųjų minimalių pajamų dydžio taikymas vienišioms žmonėms, invalidams, riboto darbingumo žmonėms ir kt. įstatymo numatytais atvejais.

Atlikus ES šalių mokesčių analizę, pastebėta mokestinių lengvatų mažinimo tendencija kiekvienais metais, nes jos sudaro nevienodas konkurencines sąlygas tarp šalių darbo rinkoje. Todėl įgyvendinamos mokesčių reformos ES valstybėse padeda sudėtingą taikomų lengvatų sistemą tobulinti, atsisakant daugelio išimčių ir atleidimų nuo mokesčio tam, kad būtų supaprastintas pajamų ar socialinio draudimo mokesčių taikymas.

Padidinus minimalų darbo užmokesť Lietuvoje, realios darbuotojo pajamos labiau padidėtų jei būtų mažinamas pajamų mokesčio tarifas, nes tokiu atveju daugiau sumažėja mokesčių našta, nei didinant

neapmokestinamųjų pajamų dydį. Tuo pačiu padidėja žmonių motyvacija darbui ir siekiui daugiau užsidirbti.

Literatūra

- Airijos Finansų ministerija. [Žiūrėta 2009 m. lapkričio 11 d.], <<http://www.finance.gov.ie/ViewDoc.asp?fn=/home.asp>>.
- Belgijos Finansų ministerija. [Žiūrėta 2009 kovo 18 d.], <<http://minfin.fgov.be/>>.
- Budreikaitė, D. Mockutė, A. Anuškevičiūtė, G. (2002). *Verslo steigimas Europos Sąjungos šalyse. Verslininko vadovas*. UAB "Fantazija ir forma", Vilnius.
- Bulgarijos Finansų ministerija. [Žiūrėta 2009 lapkričio 16 d.], <<http://www.minfin.government.bg/>>
- Čekijos Finansų ministerija. [Žiūrėta 2008 kovo 10 d.], <<http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/hs.xsl/en.html>>.
- Dž. Britanijos Finansų ministerija. [Žiūrėta 2008 kovo 10 d.], <<http://www.hm-treasury.gov.uk/>>
- Estijos Finansų ministerija. [Žiūrėta 2009 gruodžio 1 d.], <<http://www.fin.ee/?lang=en>>.
- Europos komisijos statistikos departamentas. [Žiūrėta 2008 kovo 16 d.], <<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/>>.
- EUROSTAT (European System of integrated Social Protection Statistics). (2006). *Economic aspects of taxation*. [Žiūrėta 2009 gruodžio 1 d.], <http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/taxation/gen_info/economic_analysis/tax_structure/Structures2006.pdf>.
- Graikijos Finansų ministerija. [Žiūrėta 2009 rugsėjo 16 d.], <<http://www.mof-gl.k.gr/en/home.htm>>.
- Ispanijos Finansų ministerija. [Žiūrėta 2009 gruodžio 1 d.], <<http://www.minhac.en/portal/>>.
- Latvijos Finansų ministerija. [Žiūrėta 2009 gruodžio 1 d.], <<http://www.fm.gov.lv/index.php?id=8>>.
- Lenkijos Finansų ministerija. [Žiūrėta 2009 rugpjūčio 2 d.], <<http://www.mofnet.gov.pl/?const=0&lang=en&PortalMF=efd9b36c966890632080facb2e936966>>.
- Levišauskaitė, K., Rūškys, G.(2003). *Valstybės finansai*. Vytauto Didžiojo Universiteto leidykla, Kaunas.
- Lietuvos Finansų ministerija. [Žiūrėta 2009 gruodžio 1 d.], <<http://www.finmin.lt>>.
- Lietuvos mokesčių inspekcija. [Žiūrėta 2009 gruodžio 1 d.], <<http://www.vmi.lt>>.
- LR gyventojų pajamų mokesčio įstatymas. (2002). *Valstybės žinios*, 73-3085.
- Maltos Finansų ministerija. [Žiūrėta 2009 rugsėjo 22 d.], <<http://www.magnet.mt/ministries/finance/index.html>>.
- Meidūnas, V., Puzinauskas, P.(2001). *Mokesčiai: teorija, vaidmuo, raida*. VĮ teisinės informacijos centras, Vilnius.
- Navickas, V. (2005). *Europos Sąjungos rinkų ypatumai*. Technologija, Kaunas.
- Nyderlandų Finansų ministerija. [Žiūrėta 2009 gruodžio 1 d.], <<http://www.minfin.nl/en/home>>.
- Portugalijos Finansų ministerija. [Žiūrėta 2009 rugpjūčio 28 d.], <<http://www.min-financas.pt/english.asp>>.
- Prancūzijos Finansų ministerija. [Žiūrėta 2008 kovo 18 d.], <<http://www.finances.gouv.fr/>>.
- Rumunijos Finansų ministerija. [Žiūrėta 2009 rugpjūčio 12 d.], <<http://www.mfinante.ro/engl/index.jsp>>.
- Slovakijos Finansų ministerija. [Žiūrėta 2009 rugsėjo 16 d.], <<http://www.finance.gov.sk/En/Default.asp>>.
- Slovėnijos Finansų ministerija. [Žiūrėta 2009 rugpjūčio 16 d.], <<http://www.sigov.si/mf/angl/index.htm>>.
- Stačiokas, R., Rimas, J. (2004). *Mokesčiai: teorija ir praktika*. Technologija, Kaunas.

- Vainienė, R. (2000). Mokesčių lengvatos: ištakos, ribos ir pasekmės. *Laisvoji rinka*. [Žiūrėta 2009 rugpjūčio 22 d.], <<http://www.lrinka.lt/Leidiny/mokesciai.biudzetas/2000.1.rvainiene.shtml>>.
- Vengrijos Finansų ministerija. [Žiūrėta 2009 rugpjūčio 24 d.], <<http://www.meh.hu/english>>.

WORK PAYMENT'S TAX CONCESSIONS APPLICATION PECULIARITIES IN LITHUANIA AND EU COUNTRIES

Summary

Most EU countries established progressive and high rates of income tax in the second part of XX century.

High and progressive income taxes induced tax competitiveness between countries; therefore from 1990 to 2009 many European countries reduced income tax rates. In some countries a progressive tax system was replaced by a proportional tax system.

Due to different exemptions, non-taxable limit of income and other exceptions a working person pays from one third to half of the income he earns. That reduces person's motivation to work, affects the costs of goods and services as well as the growth of economy. Together with increasing people's mobility, the amount of taxes induces one's selection where to live and where to work.

The Treaty of Economic Community doesn't directly provide for unification of taxes, therefore tax exemptions differ in EU countries in terms of rates and in terms of taxation. EU member countries establish their tax policy, therefore tax base, tax rates and tax exemptions are arranged in different and competing ways.

The comparative analysis of wages in Lithuania and EU countries shows that not all countries apply minimum non-taxable limit of income, which allows to reduce tax load for low-income people. However, this tool of social politics is generally applied to people with different income, thus it is

difficult to assess social equity of this support. Since there is no unified system of wage taxation, each country has its own non-taxable limit of income. The analysis of tax exemptions for income tax applied to wages in different countries allowed to distinguish the following common factors which have a certain impact on taxable income, such as exemptions for families with children, various minimum non-taxable limits of income established in each country and applied to single persons, disabled people, people having restricted working capacity and etc. in accordance with procedures established by law. The analysis of taxes in EU countries shows the tendency of reduction of tax exemptions each year, as they establish uneven competitive conditions among countries in the labour market. Therefore, implementation of tax reforms in EU countries helps to improve the complex exemption system by rejection of many exceptions and exemptions from taxes in order to simplify the application of income and social insurance tax. After the rise of minimal wage in Lithuania, real income of employees would increase more if the income tax rate was reduced, because in this case the tax load would decrease more than after the rise of non-taxable income.

The analysis of taxation of income tax applied to wages showed that tax rates, non-taxable income, taxable income and etc. are changed quite often. That has a considerable impact on country's economic condition; for example, the increased minimal non-taxable income influences the growth of purchasing power. In addition, demand is growing, more favourable conditions to business development are being created and new workplaces are being established. Thus, intensifying of economic relations between Lithuania and other EU countries often arise questions not only about income taxation, but also about applied tax exemptions.

KEYWORDS. Non-taxable limit of income, tax exemptions, wage, unemployment.

Meilutė Gedvilienė, lektorė, VŠĮ Vakarų Lietuvos verslo kolegijos apskaitos ir teisės katedros dėstytoja, Šiaulių universiteto ekonomikos katedros dėstytoja. Tyrimų kryptis – finansai, mokesčių sistema. Rūdės 27e, LT-76353, Šiauliai. Tel. (8 41) 50 08 55, Faks. (8 41) 52 44 30, el. paštas: ligita.salkauskiene@vlvk.lt.

Ligita Šalkauskienė, docentė, VŠĮ Vakarų Lietuvos verslo kolegijos apskaitos ir teisės katedros vedėja, Šiaulių universiteto ekonomikos katedros dėstytoja. Tyrimų kryptis – vadyba, komandinio darbo organizavimas, žmogiškieji ištekliai. Rūdės 27e, LT-76353, Šiauliai. Tel. (8 41) 50 08 55, Faks. (8 41) 52 44 30, el. paštas: ligita.salkauskiene@vlvk.lt.

